Snårig kamp mot

SKOGENS RUFFLARE

Snabba pengar lockar oseriösa entreprenörer ut i skogen. De bryter mot lagar och avtal och lurar utländska skogsvårdare att arbeta under rena slavvillkoren.
En och annan gör bot och bättring och ser facket som en tillgång.

Text: **ANDERS ELGHORN** Foto: **JOHANN SELLES**

Det är i röjning och plantering som de flesta

Det är en torr, varm dag med soldis i luften. En snårskog med tioåriga plantor, tät som en djungel. Ett envist surrande runt omkring. En bra dag för röjning utanför Virsbo i Västmanland.

Pavel Kalbarczyk sveper med röjsågen, vänster-höger, viiin-viin, höger-vänster; ungträden faller åt alla håll. Det är svettigt, det är tungt, det är ett arbete värt en anständig lön.

Pavel Kalbarczyk och hans kolleger är polacker. De tillhör den där gruppen arbetare som vi då och då läser om, som vi tycker synd om, som utnyttjas av hänsynslösa arbetsgivare till usla löner.

Inget i de här polackernas beteende stödjer den bilden.

– Vi är alla erfarna röjare, säger arbetsledaren Przemyslaw Grudzinski. Lönerna här är tre till fyra gånger högre än polska löner.

Skogens rufflare har tagit alltmer tid från Skogs- och Träfackets anställda. Skogsvården har förvandlats från en angelägenhet för skogsbolagen och deras egna anställda till en plats som lockar skojare och lycksökare att konkurrera med alla seriösa entreprenörer.

Sedan många år har Dan Persson på Skogs- och Träfacket arbetat med frågorna. Ett stort antal fackliga förhandlingsombud ute i landet har suttit i förhandlingar om vilka entreprenörer skogsbolag och skogsägare ska anlita. I flera fall har de konstaterat att även skogsbolag som kallar sig seriösa har en förmåga att se mellan fingrarna bara entreprenörerna sköter skogsvården bra.

Snabba pengar lockar oseriösa entreprenörer att ta på sig plantering och röjning. När de lämnar sina uppdrag efter sommaren kantas deras väg av anställda som inte fått ut sina löner. Det handlar i väldigt många fall om rena brott mot lagar, föreskrifter och avtal. Det borde vara en angelägenhet för rättvisan, men de som i slutändan tvingas agera polis är facket. Det är Skogs- och Träfackets förhandlare som åker runt och kontrollerar lönevillkor och arbetsmiljö, som tar diskussionen med entreprenörer som inte sköter sig.

Det är ingen lätt uppgift.

Enligt fackets uppskattning handlar det om cirka 10 000 människor som jobbar kortare eller längre tid under säsongen. Mörkertalet är stort.

»Mina varningsklockor börjar ringa när jag hör timdebiteringar under 300 kronor i timmen.«

Uppemot 80 procent av dem tros komma från andra länder, mest Polen, Baltikum och Rumänien och andra gamla öststater som i dag är medlemmar i EU. De talar nästan ingen svenska och deras engelska är inte alltid så bra. Ibland arbetar de inte direkt åt den entreprenör som åtagit sig jobbet åt skogsbolaget/skogsägaren, utan är anställda av en underentreprenör. Inte så sällan ser de facket som en kontrollerande, lite farlig, myndighet. Dubbla anställningsavtal förekommer också, berättar Dan Persson på Skogs- och Träfacket.

– Ett som följer lag och avtal, som visas upp för facket, ett annat som kan innehålla rena slavvillkoren.

oseriösa entreprenörerna har sin verksamhet. I år har facket lovat en tuff attityd mot dem som inte sköter sig.

De utländska arbetarna är sällan med i facket, som ändå tar sig an deras sak.

Det finns en hel radda företag med otaliga klagomål på sig. Facket skulle helst se att några av dem försvann från marknaden.

Fackets omdömen om dem varierar: ”Strular med löner”, kan det heta, ”Allmänt stökigt”, ”Vägrar att förhandla”. Dessutom: ”Bristande arbetsmiljö”. Och om en av de värsta: ”Deras affärsidé är att lura folk.”

De flesta av dessa företag är medlemmar i arbetsgivarnas organisation Skogs- och Lantarbetsgivarna, SLA, vilket borde vara en garanti för att de är skötsamma, men det är det inte. Det betyder att entreprenörerna omfattas av kollektivavtal, men inte att de följer det.

– De ska följa avtalen givetvis, annars kan de uteslutas, säger Björn Lothigius, förhandlingschef på SLA Skog.

– Men vi är ingen kontrollapparat. Det är inte vår uppgift.

Det tycker Dan Persson på Skogs- och Träfacket är ett märkligt resonemang:

– SLA ska, precis som vi, värna om ingångna avtal. Som part ska man med alla till buds stående medel verka för att avtalet efterlevs.

Förhandlingschefen Björn Lothigius utgår från att medlemmarna i hans SLA är seriösa. Men han har över 1 100 medlemmar, påpekar han:

– Man förväntar sig att folk ska vara ärliga, och det får man väl erkänna att de inte alltid är.

Ändå visar ett och annat av hans medlemsföretag upp löner som ligger på 50, 60 eller 70 kronor i timmen. Långt under avtalet.

Enligt fackets Dan Persson ser kostnaden för en arbetare i skogsvården ut ungefär så här:

Snittlönen för plantörer och röjare är cirka 120 kronor i timmen. Räknar man in diverse andra kostnader blir ”priset” 193 kronor i timmen bara i lönekostnader.

Lägg till det ersättning för övertid, obekväm arbetstid med mera, och kostnader för kojor, skyddsutrustning, verktyg och en del annat. Sedan vill arbetsgivaren ha en vinst också. Var och en kan ju jämföra med vad en elektriker eller snickare kostar vitt.

– Mina varningsklockor börjar ringa när jag hör timdebiteringar under 300 kronor i timmen, säger Dan Persson.

Och de borde ringa även hos de företag som lejer entreprenörerna, anser han:

– De är vanligtvis väldigt duktiga på att räkna. Därför borde de klara av det i detta fall också.

Förhandlingsombud och funktionärer i Skogs- och Träfacket har bra koll på vilka entreprenörer de absolut inte tycker ska anlitas i skogen. Erfarenheterna används av förhandlingsombuden vid förhandlingar med arbetsgivarna.

– Att godkänna oseriösa företag är ett grovt åsidosättande av de uppgifter som vi har i vår roll som facklig företrädare, säger Dan Persson.

Företaget där Pavel Kalbarczyk och Przemyslaw Grudzinski arbetar heter Renar AB. Ett företag som facket håller ett extra öga på. Som inte följt reglerna på arbetsmarknaden, som skulle kunna anklagas ▶

Pavel Kalbarczyk från Polen arbetar som röjare åt skogsentreprenören Renar AB. Företaget har betraktats som mindre seriöst, men gör nu allt för att tvätta bort den stämpeln.

▶ för att inte sköta sina anställda så som det svenska facket önskar. Ett fåtal anställda är medlemmar i Skogs- och Träfacket.

Ägaren, Arkadiusz ”Arek” Bialon, slår ifrån sig dessa antydningar på kontoret som ligger i en lägenhet i Fagersta. Han ställer upp och visar sin verksamhet och bjuder in fackets Magnus Lindberg för att syna företagets papper. På eftermiddagen får Lindberg träffa alla anställda på Åvestbogården söder om Fagersta. Arbetsgivaren gör, kort sagt, allt för att visa sin goda vilja.

– Det fanns vissa missförstånd förra året, berättar Arek Bialon. Det är ordnat nu.

– Kollektivavtal ska man självklart ha. Jag tycker att facket och arbetsgivarna är på samma sida. Vi arbetar båda mot osund konkurrens från oseriösa företagare.

Vem som sa det? Arbetsgivaren, Arek Bialon.

Magnus Lindberg från Skogs- och Träfackets Västeråsavdelning kunde knappast ha formulerat det bättre själv. Han bara nickar. Det låter nästan för bra för att vara sant.

Enligt de rapporter Dan Persson på Skogs- och Träfacket centralt fått in från förhandlingsombud och ombudsmän tycker han sig ändå uppfatta att uppdragsgivarna lyssnar mer på facket i år. Bakom den förändringen ligger, enligt Dan Persson, att facket är aktivt på arbetsplatserna, värvar medlemmar, tecknar kollektivavtal, förhandlar löner, går skyddsronder. Helt enkelt det som han kallar ”vanligt fackligt arbete”.

Han får medhåll från Skogs- och Träfackets folk ute i landet: Det tycks finnas en ambition från företagsledningar att sköta skogsvården i år.

– Merparten av företagen är i dag ganska positiva till vår medverkan, säger Jan-Olof Larsson, lokalombudsman i Skaraborg. Mycket beroende på kraven i certifieringssystemen men också för att vår medverkan skapar viss ordning och reda även hos de anlitande företagen.

»Vi kan vara överens centralt, men sedan kan det finnas småpåvar ute som inte följer avtalen.«

– En del tycker att vi är en kvissla i röven, men vi har ju kollektivavtal som ska följas, säger Åke Matsson i Gävleborg.

– Vi kan vara överens centralt, men sedan kan det finnas småpåvar ute som inte följer avtalen.

Gemensamt för kommentarerna från förhandlingsombud och ombudsmän är att om inte facket var den där ”kvisslan” skulle det se mörkare ut. Och full kontroll har de inte heller i år:

– Jag skulle ljuga om jag sa att vi har koll, säger Benny Östman i Värmland-Dal. Men bolagen är rädda för rubriker, så de går inte gärna emot oss.

Han är också noga med att påpeka att det inte är de utländska skogsarbetarna som är problemet. Det finns en självklar förståelse för dem som kommer hit och vill arbeta. Och de behövs.

Stämd på en miljon

En skogsentreprenör som fått känna på fackets tuffa attityd är Rent a Pro som stämts inför Värmlands tingsrätt.

Företaget är, enligt facket, skyldigt 13 medlemmar med polskt ursprung hundratusentals kronor i obetalda löner och ersättningar från förra året. Totalt inklusive skadestånd med mera uppgår kraven till en miljon.

Celso Franzetti, som företräder det lettiska företaget i Sverige, anser inte att de har gjort fel.

– Killarna har jobbat åt oss och de har fått betalt. Nu ska de ha mer, men ingen har under ett och ett halvt år kunnat tala om för oss var de har arbetat för att få de pengarna.

Enligt Skogs- och Träfacket har Rent a Pro brutit mot enskilda anställningsavtal, skogsavtalet, MBL och semesterlagen.

Rent a Pro är medlem i Skogs- och Lantarbetsgivarna, SLA, och bundet av svenskt kollektivavtal. Arbetet har mest bestått i röjning och plantering åt Stora Enso Skog och Svenska Skogsplantor.

SLA:s förhandlingschef Björn Lothigius, ställer sig på Celso Franzettis sida:

– Vi har företrätt företagaren som hävdar att han sköter reglerna. Det är en tvist där företaget och facket har olika syn. Det är klart att vi försvarar honom.

För Rent a Pro innebär konflikten att företaget inte har några jobb i år. Svenska Skogsplantor har hoppat av samarbetet med hänvisning till att facket inte godkänt Rent a Pro och Stora Enso har tackat nej av ekonomiska skäl, enligt Franzetti. 15 letter skulle ha arbetat åt Rent a Pro.

Celso Franzetti ser nu fram emot att möta facket i rätten.

– Vi vill att tredje part prövar saken.

Arkadiusz ”Arek” Bialon äger Renar AB.

Skogs- och Träfackets Magnus Lindberg.

Przemyslaw Grudzinski bär en märklig historia på ryggen. Renar AB är en förkortning av ägarens fru RENata och ägaren ARek. När ägaren fick veta vad namnet betyder lät han skapa en logga i Polen som skulle likna en ren. Det blev en hjort.

– Det är bra och arbetsamma människor, men det är skamligt att det finns andra som skor sig på dem, menar Benny Östman.

Den polska skogsentreprenören Arek Bialon arbetade själv med röjning när han kom till Sverige för några år sedan. Arbetsgivaren hette Jan Karlsson Skog AB och honom var Bialon inte nöjd med.

– Dåliga löner, säger han.

Jan Karlsson i Storvreta är kändast bland skogens entreprenörer. Han gick i konkurs i höstas. Då hade han bland annat fått mycket stryk för sin behandling av 54 rumäner, som vi skrev om i Dagens Arbete nr 12 (Sia 11).

Karlsson skyllde på facket som försvarade sig med att de bara krävde det som står i det kollektivavtal som Jan Karlsson har undertecknat.

– Är man landets största har man ögonen på sig, säger Björn Lothigius, förhandlingschef på SLA Skog. Jag skulle vilja se den entreprenör som är helt felfri. Jan Karlsson fick rumänerna på halsen. När han försökte hjälpa dem fick han bara lida för det.

– Vi betraktar honom som seriös. Att han har gjort konkurs är inget skäl till annat.

I god tid före konkursen förra året dök det upp ett nytt namn bland entreprenörerna: Skogsvårdarna i Uppland AB. Bakom står: Jan Karlsson. Medlem i SLA, liksom tidigare.

Stora Enso, Skogssällskapet och Södra anlitar honom även i år. Kanske fler. Holmen skog, som JK Skog arbetade åt förra året, gör det inte.

Det var Stora Enso som anställde Arkadiusz Bialon när han startade enmansbolaget Arek Skog. Sedan den dagen har han växt till det nuvarande Renar AB med 22 anställda. Samtliga är polacker, alla med någon känning till någon annan. Många har bosatt sig i Västmanland.

De senast fem anställda kommer från företaget Sylva Skog. När de vädrade sitt missnöje med behandlingen där, hjälpte det statliga skogsbolaget Sveaskog dem att söka sig till Renar. Ett betyg så gott som något för Arek Bialons företag.

– Jag vet hur hårt det här arbetet är, säger han. Det ska avlönas ordentligt.

Röjaren Pavel Kalbarczyk skriver under på det. Han knäpper av hjälmen och sätter sig en stund, torkar svetten ur pannan. Värmen stiger i snårskogen, snart blir det olidligt varmt innanför skyddskläderna. ■

1 100 små företagare

▶ **Skogs- och Lantarbetsgivareförbundet,** SLA, har nära 4 000 medlemsföretag som är uppdelade i tre sektioner för skogsbruk, jordbruk och trädgård. Skogssektionen har ca 1 100 små medlemsföretag med anställda inom skogsarbete och virkesmätning. SLA är medlem i Svenskt Näringsliv.

▶ **Skogs- och Träfacket** var bland annat skogsarbetarnas fackförbund. Från 1 juni ingår skogens och träindustrins folk i det nya förbundet GS.